

QORAQALPOG'ISTON SHAROITIDA ERTA QOVUN YETISHTIRISHDA POLIETILEN PLENKALARDAN FOYDALANISH

Matiyakubov Amirbek Xudoyar ògli
Ismoilova Nasiba Nizomaddin qizi
Xakimova Sojida Rustam qizi

KIRISH

Respublikamizda poliz ekinlarini yetishtirish bilan shug'ullanuvchi mutaxassislarning asosiy maqsadlari har gektar sug'oriladigan yerdan olinadigan, poliz mahsulotlari miqdorini yuqori va sifatli hosil yetishtirish hisobiga keskin oshirishdan iborat. Yuqori sifatli hosil olish uchun avvalo har bir ekinning biologiyasi, uning o'suv davrida ozuqaga bo'lgan talabi, ekish muddatlarini aniq bilish va yetishtirish jarayonidagi har bir tadbir o'z vaqtida, sifatli o'tkazilishini ta'minlash zarur. Inson hayotida oziq-ovqat mahsulotlarini, shu jumladan, poliz, mahsulotlarini yetarli ravishda ishlab chiqarish muhim ahamiyatga egadir. Aholini, poliz, mahsulotlari bilan ta'minlashni keskin yaxshilash hamda uzluksizligini yaratish hozirgi davrning dolzarb masalalaridan hisoblanadi.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Ochiq yerga qovun yetishtirish ikki qatlamli plynka ostida yoki shunday deb ataladigan joyda amalga oshirilishi mumkin. Ikkinchi holda, siz hatto ko'chat bosqichini o'tkazib yuborishingiz va qovun urug'ini to'g'ridan-to'g'ri bioyoqilg'i qopqoq ostida ekishingiz mumkin. Bunday o'simliklar kamroq kasal bo'lib, ko'proq hosil beradi. Ochiq joylarda qovun yetishtirish uchun joy tanlash. Qovunni ochiq yerga yetishtirish faqat quyoshli joylarda bo'lishi kerak, sizning hududingizda hukmron shamollardan ishonchli himoyalangan bo'lishi kerak. Turar-joy va yordamchi binolar, bog 'ko'chatlari (butalar va past mevali daraxtlar) shamol ta'siriga qarshi to'siq bo'lishi mumkin. Ular yo'q bo'lganda, qovun uchun ajratilgan uchastkaning chetlari bo'ylab 2 qator tosh ekinlarni ekishni unutmang: makkajo'xori, jingalak loviya, loviya, kungaboqar va boshqalar. Qovunni o'tgan mavsumda yashil ekinlar, loviya, loviya, piyoz yoki pomidor o'sadigan joyga joylashtirish yaxshiroqdir. Qovunni ikki yil ketma-ket bir joyda yetishtirish mumkin emas va uni 5 yildan keyin eski joyiga qaytarish tavsiya etiladi. Ochiq joylarda qovun yetishtirishda tuproqni tayyorlash. Qovun uchun tanlangan uchastka kuzdan boshlab tayyorlanadi U o'simlik qoldiqlaridan va oldingi hosilning tepalaridan tozalanadi, tuproq belkurakning chuqurligiga qadar qaziladi. Qazish bilan parallel ravishda, yer o'g'itlar bilan to'ldiriladi: 3-4 kilogramm gumus, kompost yoki go'ng va uning maydonining kvadrat metriga 1 stakan. Agar kerak bo'lsa, kuzning oxirida yoki hatto birinchi qorda, kelajakdagi to'shaklarning har kvadrat metriga qumli va qumli tuproqlarda 300-400 gramm ohak va qumloq tuproqlarda 500-600 gramm ohak kiritib, ohaklash amalga oshiriladi. Erta bahorda qorning erishini tezlashtirish uchun qovun

ostidagi maydon kul yoki quruq torf bilan sepiladi. Tuproqning iloji boricha tezroq isishi uchun tuproq ustiga yoylar qo'yiladi, ular ustiga plyonka cho'ziladi (yoki ular to'g'ridan-to'g'ri tuproqqa yoyib, uchlarini har qanday qulay materiallar bilan mahkam bog'lab qo'yishadi). Tuproqning yuqori qatlamining harorati +13 darajaga yetganda, uning yuzasi yumshatiladi va to'liq mineral o'g'itlar (80 g / sq.m) qo'llaniladi. Ekishdan yoki ekishdan biroz oldin tuproq yana 18-20 santimetr chuqurlikda gevsetilir, uning ustiga azotli o'g'itlar 15-20 g / kv.m nisbatda teng ravishda taqsimlanadi. Keyinchalik, tuproq tekislanadi va yana qora yoki shaffof plyonka bilan izolyatsiya qilinadi.

TADQIQOT NATIJALARI

Ochiq yerga qovun ekish. Ko'chatlar orqali poliz ekinlarini yetishtirishda, o'stirilgan o'simliklar may oyining oxirida, sovuqning qaytish xavfi allaqachon ahamiyatsiz bo'lganida, izolyatsiya qilingan tuproqda yoki ikki qavatli boshpana ostida ekilgan. Qovun urug'ini darhol qumli tuproqlarda ochiq joyga ekishda ular taxminan 2-3 santimetr chuqurlikka, shlakli tuproqlarga esa 1-2 santimetr chuqurlikka ekilgan. E'tibor bering, may ekish eng yaxshi quruq urug'lar bilan amalga oshiriladi va iyun ekish namlanadi yoki unib chiqadi, lekin faqat nam tuproqda. Agar bu hosil uchun uchastka qora plyonka bilan qoplangan bo'lsa, unda uning ekinlari taxminan may oyining ikkinchi o'n kunligida boshlanadi. Bundan tashqari, plyonka olib tashlanmaydi, balki unda shunchaki xoch shaklidagi teshiklar hosil bo'ladi. Qatorlar orasida 70 santimetr, teshiklar orasida esa 50 santimetr qoldiring. Kichkina spatula bilan ular orqali teshiklar qilinadi, ularga 3 ta urug' tushiriladi va keyin nam tuproqqa sepiladi. Ular o'sib chiqqach, ular o'zlari boshpana ostidan undagi kesiklar orqali chiqib ketishadi. Tuproqlarni shaffof plyonka bilan isitganda, tuproqni qizdirgandan so'ng, boshpana olib tashlanishi va yuqoridagi ekish sxemasiga muvofiq uchastka yuzasida qo'nish teshiklari qilish kerak. Ekish tugagandan so'ng, plyonka asl joyiga qo'yiladi, lekin ko'chatlar bir muncha vaqt davomida iliq holda rivojlanish imkoniyatini ta'minlash uchun erga mahkam suyanmaydi. Ular plyonkaga yotqizilganda, ularning ustida kesmalar qilinadi. Birinchidan, plyonka janub tomondan kesiladi, shunda tender o'simliklar sovuq shimoliy shamol ostida tasodifan tushmaydi. Ularning rivojlanishi bilan teshik kengaytirilib, plyonkada yarim doira kesiladi. U kesilmaydi, balki shunchaki plyonka ostiga qo'yilgan. Harorat keskin tushib ketgan taqdirda, u o'girilib, yosh ko'chatlar shlyapa bilan qoplangan. Va uni shamol uchirib ketmasligi uchun tepaga bir oz o't tashlashingiz mumkin. Bioyoqilg'i bilan to'ldirilgan tuproqda may oyining ikkinchi yarmida qovun urug'lari ham ekilgan. Chuqurliklar chirigan organik moddalar bilan to'ldirilgan markaziy xandaqdan bir oz masofada amalga oshiriladi. Ushbu tartibga solish bilan ko'chatlarning ildiz tizimi bioyoqilg'i bilan aloqa qilmaydi, balki u tomonidan chiqarilgan issiqlik va karbonat angidridni oladi. O'simliklarning bir xil yoritilishi uchun teshiklarni shaxmat taxtasi shaklida joylashtirish maqsadga muvofiqdir. Ochiq havoda qovun parvarishi. Birinchi yoki ikki hafta davomida, sovuq havoning qaytish ehtimoli yuqori bo'lsa-da, ekilgan urug'lar yoki ekilgan qovun

ko'chatlari bilan to'shak ikki qavatli plyonkada saqlanadi. Barqaror isinish paydo bo'lishi bilan, qo'nish joylari muntazam ravishda havoga chiqa boshlaydi, bu esa leeward tomonidagi uchlardan boshpana olib tashlaydi. Asta-sekin,plyonka butunlay olib tashlanadi,tuproq butun kun davomida ochiq qoladi. Biroq, kechasi va sovuq tushganda, tuproq yana plyonka bilan izolyatsiya qilinadi. O'simliklarda birinchi haqiqiy barg hosil bo'lganda, har bir teshikda eng chiroyli, kuchli ko'chatlardan biri qoldiriladi, qolganlari esa chimchilanadi yoki ehtiyotkorlik bilan kesiladi. Qovun kamdan-kam, ammo mo'l-ko'l sug'orishga muhtoj (20 litr / kv.m. hisobida). Suv muolajalaridan so'ng, plyonka darhol o'z joyiga qaytariladi, bu esa parda hosil qiladi. Agar siz ushbu ekin uchun tuproqni tayyorlash bo'yicha yuqoridagi ko'rsatmalarga amal qilgan bo'lsangiz, unda odatda mavsumiy oziqlantirishga ehtiyoj qolmaydi. O'simliklar yomon rivojlangan taqdirda, ularga har qanday murakkab mineral o'g'itlarni (30-40 g / kv.m.) qo'llash orqali yordam berish mumkin. Qovun kurtaklari o'sib ulg'aygan sayin, ular tuproq yuzasiga teng taqsimlanadi. Kam rivojlangan va bepustlar olib tashlanadi va bo'limlar kul bilan changlanadi. Hech qanday chimchilash amalga oshirilmaydi. Barglar va kirpiklar qo'shimcha soya yaratmasligini va koridorlarga cho'zilmasligini ta'minlash uchun faqat muhimdir. Salqin va bulutli yozda qovun mevalarining pishishi ko'pincha kechiktiriladi. Uni rag'batlantirish uchun qalinlashtiruvchi barglarni olib tashlang, tennis to'pi o'lchamiga etgan har bir meva ustida faqat 4-5 bo'lak qoldiring. Bundan tashqari, muntazam ravishda paydo bo'lgan ayol gullari va tuxumdonlarni olib tashlash va o'sish nuqtasini chimchilashni unutmang. Qovunning birinchi mevalari iyul oyining ikkinchi yarmida uziladi. Bu ekinning zich qobig'i va qo'pol go'shti bilan navlari biroz pishmagan holatda yig'ib olinishi va keyin pishib etilishi mumkin.

MUHOKAMA

Qovun yetishtirish - qanday sharoitlarni ideal deb hisoblash mumkin? Biz allaqachon eslaganimizdek, guruch ekish uchun soyasiz tuproqlarni ajratish kerak. Urug'larning unib chiqishi uchun +17 C harorat talab qilinadi, lekin undan yuqori stavkalar ideal hisoblanadi - +25 dan 35 S gacha. Qovunlarning o'sishi va faol rivojlanishi uchun kun davomida +25 - +30 C va kamida kechasi +18. Tuproq va havoning haddan tashqari namlanishi ehtimolini istisno qilish kerak - aks holda qovun va sabzavot tahdidi ostida. jiddiy kasallik zamburug'lar sabab bo'ladi. Optimal havo namligi taxminan 60-70% deb hisoblanadi. O'rta bo'lakda qovun etishtirish - to'g'ri urug'larni qanday tanlash kerak Qovun urug'ini tanlashda oqilona yondashish kerak: haroratning haddan tashqari o'zgarishiga, qisqa vegetatsiya davriga va mevaning tez pishishiga chidamli duragaylar va navlarga e'tibor bering. Urug'lik do'konlarining javonlarida bunday xususiyatlarga ega navlarni tanlash juda keng. Deyarli har yili ajoyib ta'm sifatlari bilan yuqori hosil olish mumkin, albatta, qishloq xo'jaligini yetishtirish texnikasi bo'yicha tavsiyalarni hisobga olgan holda. Mutaxassislar Markaziy Osiyo qovunlarini yetishtirishni tavsiya etmaydi, o'rta bo'lakda ular yomon kurtaklar nish beradi va zaif butalar, ularning gullashi intensivlikda farq qilmaydi, meva berish

faqat g'ayritabiiy issiq yozda mumkin. O'rta chiziq uchun eng yaxshi navlar: duragaylar Aikido, Galileo, Skif Oltin, Zolushka, Polydor, Mingyillik, navlari Iroquois, Ozhen, Shirin ananas. Ularning barchasi boshqacha: chang chiriyotgan va fusarium infeksiyasiga qarshilik, juda yuqori shakar miqdori, taxminan 8-12%, mevalarning tez pishishimeva vazni, o'sayotgan sharoitga va xilma-xilligiga qarab, 0,8 dan 2 kg gacha bo'lishi mumkin.

XULOSA

Shunday qilib, mazali natijaga erishish uchun biz yuqorida eslab o'tgan navlarini o'rta band uchun qovun ekish kerak, ikkinchi ajralmas shart uni etishtirish uchun qulay sharoitlarni yaratish bo'ladi. Plyonka havo bo'shlig'i va tuproqni himoya qilib isitadi. Shuningdek u issiqxona ichidagi o'simliklarni sovuqdan, yomg'ir jalalaridan hamda shamollardan asraydi. Limon, mandarin kabi sitrus mevalarni, bodring, pomidor, qalampir va boshqa sabzavot ekinlarini, gullarni hamda ko'katlarni o'stirishda oddiy polietilen plyonkalar qo'llaniladi. Plyonka turlari ham har xil bo'lib, odatda, nostabillashgan polietilin plyonka keng qo'llaniladi. U elastikli bo'lib, hech qanday qo'shimchasiz polietilendan tayyorlanadi. Plyonkadan foydalanishning dastlabki davrida u yetarli darajada sovuqdan asraydi. Ko'p foydalanavergach, plyonkaning sovuqqa bardoshlilik darajasi birmuncha pasayadi. Shuning uchun yoz faslida foydalanilgan plyonkani qishda va kech kuzda berkitish maqsadida ishlatib bo'lmaydi.

Polietilin plyonka haroratga qarab o'zining hajmini sezilarli o'zgartiradi. Shuning uchun uni konstruksiyalarga mahkamlash mumkin. Ultrabinafsha nurlar, yuqori harorat ta'sirida plyonka tez eskiradi, pishiqligi yomonlashadi, yorug'lik o'tkazuvchanligi va sovuqqa bardoshlilik nisbatan pasayadi. Polietilin plyonkadan foydalanish borasida ko'pga chidashi uning qalinligiga, materialiga, foydalanish muddati va sharoitiga hamda qo'llanish usuliga bog'liq. Yupqa plyonkalar arzon, biroq, biroq tunnelsimon berkitish usuli talabiga javob bermaydi. Polietilin plyonka oynaga nisbatan olganada 80-90% quyosh yorug'ligini yaxshi o'tkazadi. Biroq oynaga nisbatan kamroq konstruksiyalarga ega bo'lganligi tufayli yorug'lik yuqori. Shuningdek, plyonka ultrabinafsha nurlarining ma'lum qismini o'tkazib, bu borada oynadan ustunlik jihatlari bilan farqlanadi. Sabzavotchilikda qo'llaniladigan polietilen plyonkaning bir qator kamchiliklari mavjud. Jumladan ular qisqa muddat (3-4 oy) xizmat ko'rsatadi. Ifloslanishi natijasida yorug'lik o'tkazishi kamayib boradi. Infraqizil nurlanish uchun yuqori darajada yaltiroq bo'lib, tunda berkitilgan joydagi issiqlik rejimini yomonlashtirib yuboradi. Issiqxonalarda foydalanish uchun ko'proq yorug'likni muvofiqlashtiradigan polietilin plyonka ishlatilishi maqul. Lekin narxi oddiylariga nisbatan 1,5-2 barobar yuqori bo'ladi. Issiqlik ushlaydigan polietilen plyonka issiqlik nurlarini kamroq o'tkazadi. Natijada uning tagidagi harorat odatdagi plyonkaga nisbatan 1,5-2°C daraja yuqori bo'ladi. Bu imkoniyat tufayli ushbu plyonka ostida ertangi sabzavot hosili olish va ko'paytirish mumkin. Katta hajmdagi issiqxonalarni yopish uchun enlik plyonkalardan foydalaniladi. Yoki ensiz selofan plyonkalarni ulash

(dazmol yordamida qizdirib yopishtirish) orqali issiqxona tomini to'liq egallaydigan enlik plyonkalar hosil qilinib, yopishda ishlatiladi.

REFERENCES:

1. https://uza.uz/uz/society/xorazm-qovunchilik-maktabi-qayta-tiklanadi-27-03-2020?sphrase_id=10752144
2. <https://cyberleninka.ru/article/n/poliz-mahsuloti-qovunni-navlari-va-yetishtirishtexnologiyasi>
3. https://www.agrobank.uz/upload_files/documentation_file/6088f4314e271.pdf
4. Usmanova, D. ., & Shodieva, G. N. (2022). ISSUES OF CLASSIFICATION OF WORD CATAGORIES IN THE UZBEK LANGUAGE. Academic Research in Educational Sciences, 3(6), 1276–1280.
5. Shodieva G. N. K. CLASSIFICATION OF WORDS IN UZBEK AND ENGLISH: IN THE EXAMPLE OF VERBS //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – T. 2. – №. Special Issue 4-2. – C. 1128-1131.